

Јово Анђић*

ЧИНОВНИЧКА КОЛОНИЈА ОД НАСТАЈАЊА ДО НЕСТАЈАЊА

Апстракт

Једно од најраније плански формираних насеља у Београду почело је да се гради 1. септембра 1930. године, за престоничке чиновнике. Чланови Задруге државних службеника за подизање станова успели су, најпре, да 1928. године купе плац од Београдске општине, у ондашњем предграђу Вождовац, између школе и цркве, а потом да почну са градњом типских кућа. Оснивачи Задруге су првобитно замислили да за престонички чиновнички сталеж изграде неколико блокова модерних зграда, окружених парковима, попут блокова зграда какви постоје у свим великим европским градовима. Уместо тога, чланови Задруге су се изјаснили за мале, индивидуалне куће, па је цео простор подељен на 299 парцела, на којима је никло насеље, првобитно названо Чиновничко насеље „Вождовац“, а касније Чиновничка колонија.

Кључне речи

Настајање, балканска индивидуалност, типске куће, дух времена, евидентирано добро, нови урбанизам, нестајање.

Читав наш текст, чији је циљ да забележи постојање једног насеља које се некада налазило на периферији, а данас је у ширем градском центру, могао би да буде и прича о утицају менталитета на архитектуру и утицају архитектуре на менталитет. У протеклих седамдесет година ове су се две ствари показале нераскидиво повезаним. Јер, од самог часа настајања, септембра 1930. године, до данас, смело и не без разлога, говоримо о његовом нестајању у врло блиској будућности.

Прича о настајању Чиновничке колоније, великог насеља индивидуалних вила, настала на ондашњој периферији Београда, према Авали (Сл. 1), могла би да започне и причом

о младим архитектима чији се потписи налазе на плановима и пројектима везаним за њега. У априлу 1926. године, у Београду је одржана велика изложба Нове чешке школе архитектуре, која је почела да напаја новим духом београдске градитеље, и подстакла зачињање идеја о новој, модерној српској архитектури, што је јануара 1929. године резултирало формирањем Групе архитеката модерног правца, коју су чинили архитекти Борисав Којић, Милан Злоковић, Јан Дубови и Душан Бабић. Како то само случај уме да удеси, у јесен исте године је формирана Задруга државних службеника за подизање станова, са седиштем у Земуну, која је своја правила обзнанила у „Службеним новинама“

---

* Јово Анђић, туризмолог, „Култура“, Центар за културне иницијативе, Београд.

Сл. 1. Поглед на Чиновничку колонију са стадиона Спортског клуба Југославија (данас се на том месту налази стадион СК „Црвена Звезда“), аматерска фотографија Миленка Стефановића из 1929. године.

Figure 1. The view of the Clerks' Colony from the stadium of the sporting club Yugoslavia (here stands today the stadium of the "Red Star" sporting club), amateur photograph taken by Milenko Stefanović, from 1929.

Fig. 1. Vue sur la Colonie des fonctionnaires à partir du stade du club sportif Yougoslavie (aujourd'hui stade de club "Etoile Rouge"), photo amateur de Milenko Stefanović, de 1929.

бр. 271. од 27. новембра 1926. године. Задруга је себи у задатак¹ ставила: „[...] да помаже државне и самоуправне власти у њиховом раду за подизање чиновничких станова и да по потреби прими на себе дужност, да у име и за рачун поменутих власти изводи подизање чиновничких станова“.

Задруга за те потребе 1928. године купује од Београдске општине плац између основне школе и цркве, да би 1929. године био израђен „Парцеларни план Задруге државних и самоуправних службеника за по-

дизање станова, Насеље Вождовац, 1929“.² Тај план (Сл. 2), као пројектант, потписује инжењер Георгиј Коваљевски, али се идејним творцем насеља сматра тадашњи општински архитект Јан Дубови, члан Групе архитеката модерног правца. Неколико месеци касније, у јануару 1930. године, на „Плановима зграда за чиновничко насеље на Вождовцу“, уз потпис архитекта Михајла Радовановића, појавиће се и потпис другог архитекта из поменуте групе, Милана Злоковића. Најзад, када 1932. године архитект Борисав Којић буде

¹ „Правила задруге државних службеника за подизање станова“, *Службене новине*, 271, 27. новембар 1926. године (Београд, 1926), 2.

² *Парцеларни план Задруге државних и самоуправних службеника за подизање станова, Насеље „Вождовац“, Београд 1929.* Историјски архив Београда, Фонд Општине града Београда, Техничка дирекција, бр. 18389/30.

Сл. 2. Део плана града Београда из 1929. године, који представља део Вождовца између Крагујевачког друма и улице Војводе Степе, који је Задруга државних и самоуправних службеника за градњу станова купила од Општине града Београда.

План је рад геодетског пуковника Ник. Кусаковића, издање Војно географског института, карта из Посебних фондова Народне библиотеке Србије.

Figure 2. A part of the Belgrade city plan, from 1929, showing a section of Voždovac, between Kragujevački Road and Vojvode Stepe Street, purchased by The Cooperative of State and self-management clerks for the construction of apartments, from the Belgrade City Council. The plan is the work of geodetic colonel Nik. Kusaković, edited by The Military Geographic Institute, map from the Special Stocks of the National Library of Serbia.

Fig. 2. Une partie du plan de la ville de Belgrade en 1929, qui représente une partie de Voždovac, entre la route de Kragujevac et la rue Vojvode Stepe, partie achetée par La coopérative des fonctionnaires d'état et autogestionnaires pour la construction des appartements, à la Commune de la ville de Belgrade. Le plan est l'œuvre du colonel de géodésie Nik. Kusaković, édition de l'Institut militaire géographique, carte des Fonds spéciaux de la Bibliothèque Nationale de Serbie.

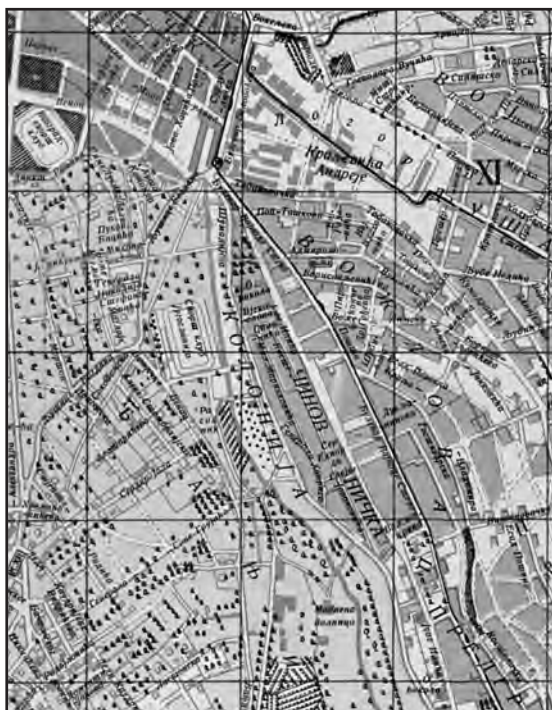
направио пројекат за кућу свог пријатеља, предратног конзула Милутина Мићића, у садашњој улици Косте Јовановића број 48, ово преплитање судбина Чиновничке колоније и једне групе младих архитеката добија свој коначни заплет.

Београд, тек нешто више од једне деценије од Првог светског рата, убрзано покушава да заличи на престоницу. Тридесетих година, то је град који има 238.725 становника,³ престоница Краљевине Југославије, чије Општинске власти настоје да му дају европски изглед. Још 1921. године, Одбор општине града Београда је расписао конкурс за израду генералног плана о изградњи и проширењу Београда. Расписивање овог конкурса је резултат иницијативе Удружења српских инжењера и архитеката из 1919. године да се путем међународног конкурса дође до савременог генералног плана изградње и проширења Београда. Програм расписаног конкурса, између осталог, истицао је и захтев да се предвиде саобраћајне везе „у правцу ка Авали“, а такође и идеју о формирању нових насеља ван града, ближих природи, под повољнијим, здравијим условима, при чему се могућим учесницима конкурса нарочито скретала пажња на „правце Београд - Авала, Београд - Раковица ради диспозиције колонија“. Поменути конкурс, нажалост, није донео очекивана решења, али су неке од идеја из награђених пројеката искоришћене за даљи рад на Генералном плану, који је најзад и завршен 1923, а одобрен од стране Министарства грађевина 1924. године.

Београд тих година, упркос привредним недаћама, бележи раст броја становника, а једна од последица је што су се увећали проблеми становања везани за висину цене

³ Попис становника 1930. године, објављен 1931. године, Управа града Београда. Град Београд је са Земуном и Панчевом имао 288.923 становника.

Сл. 3. Део плана Београда из 1936. године. Приказује простор између Крагујевачког друма и улице Војводе Степе, на којем се виде парцелисане улице и формирани блокови. Издање Војно географског института, 1936, рад геодетског пуковника Ник. Кусаковића, карта из Посебних фондова Народне библиотеке Србије.

Figure 3. A part of the Belgrade City plan, from 1936, showing the parceled out streets and the formed blocks. The plan is the work of geodetic colonel Nik. Kusaković, edited by The Military Geographic Institute, map from the Special Stocks of the National Library of Serbia.

Fig. 3. Une partie du plan de la ville de Belgrade en 1936. On peut voir les rues divisées en parcelles et les blocs formés. Publié par l'Institut militaire géographique en 1936, œuvre du colonel de géodésie Nik. Kusaković, carte des Fonds spéciaux de la Bibliothèque Nationale de Serbie.

закупа.⁴ „Стамбени проблем у Београду после рата решаван је приватном иницијативом. Како га је она решила видимо из опште слике Београда [...]. Приватна иницијатива

⁴ Влада Миленковић: „Стамбено питање улази у нову фазу“, *Београдске општинске новине* 4, 20.

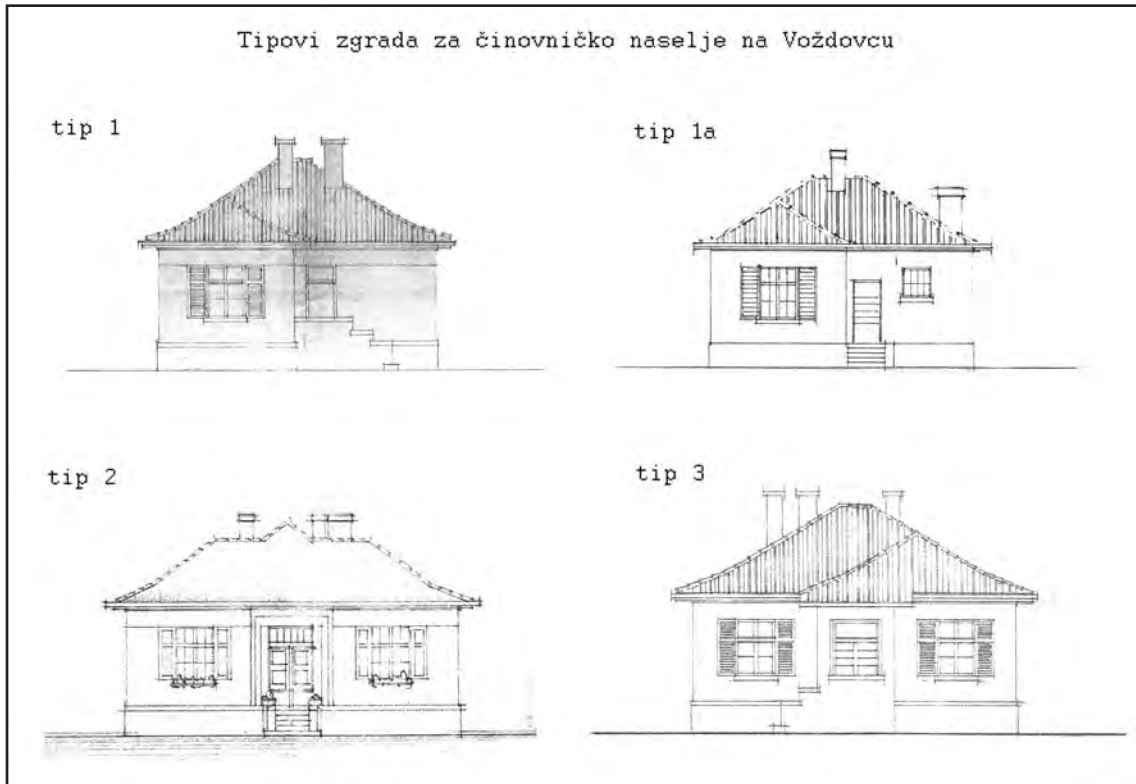
у послератном изграђивању кућа у Београду имала је један једини циљ: ренту. Пред рентом је отпало све остало: и хигијена и естетика и најосновнији захтеви грађевинске технике па, најзад и морал“. Стога је разумљива намера чланова Задруге државних службеника да својим члановима реши најважније, стамбено питање. Првобитна идеја оснивача задруге је била да задругарима предложи изградњу насеља са два – три блока зграда. То су требале да буду велике, уредне, монументалне грађевине, усред великих паркова, у којима би се лако израдила „сва модерна постројења која доприносе удобностима становања“.

Београдски лист *Правда*, од 27. августа 1930. године, у тексту под називом „1. септембра ударају се темељи новом чиновничком насељу на Вождовцу“, најављује почетак изградње насеља у непосредној околини Београда. Аутор у тексту,⁵ говорећи о намерама оснивача Задруге, пише: „Са таквим зградама модерног типа изградио се цео Запад, [...] сви велики европски градови [...] и никло је читаво једно ново законодавство о регулисању односа међу малим сопственицима станова у тим великим, задружним палатама. [...] Већ на првој скупштини првобитна намера разбила се о типично, нашу балканску индивидуалност, о жељу наших скромних људи који воле да имају своју кућицу, макар са две собе, своју баштицу, па да се огради од свих каквим високим плотом, као у доба наших прадедова“.

Тако је језичасти плац од 141.699 квадратних метара, на „врло лепој висоравни Вождовца“, издељен на 299 парцела (Сл. 3). Већ помињани парцеларни план инжењера Ковалевског је предвидео формирање десет стамбених блокова и два мања блока јавних служби, један предвиђен за локалну пијацу

фебруар 1931, 263.

⁵ *Правда*, 27. август 1930.

Сл. 4. Спољни изглед типских кућа које су пројектовали архитекти Радовановић и Злоковић, на основу којих је Пројектни биро Валерија Сташевског пројектовао куће у Чиновничкој колонији. Фотографије из приватних фондова и фонда Историјског архива Београда. Типови приземних кућа: тип 1, тип 1а, тип 2 и тип 3.

Figure 4. Outer appearance of the standardized houses designed by architects Radovanović and Zloković, on the basis of which the Design Office of Valerij Staševski designed the houses in the Clerks' Colony. The photographs are from the private stocks and the stocks of the Belgrade Historical Archive.

Types of ground-floor houses: type 1, type 1a, type 2 and type 3.

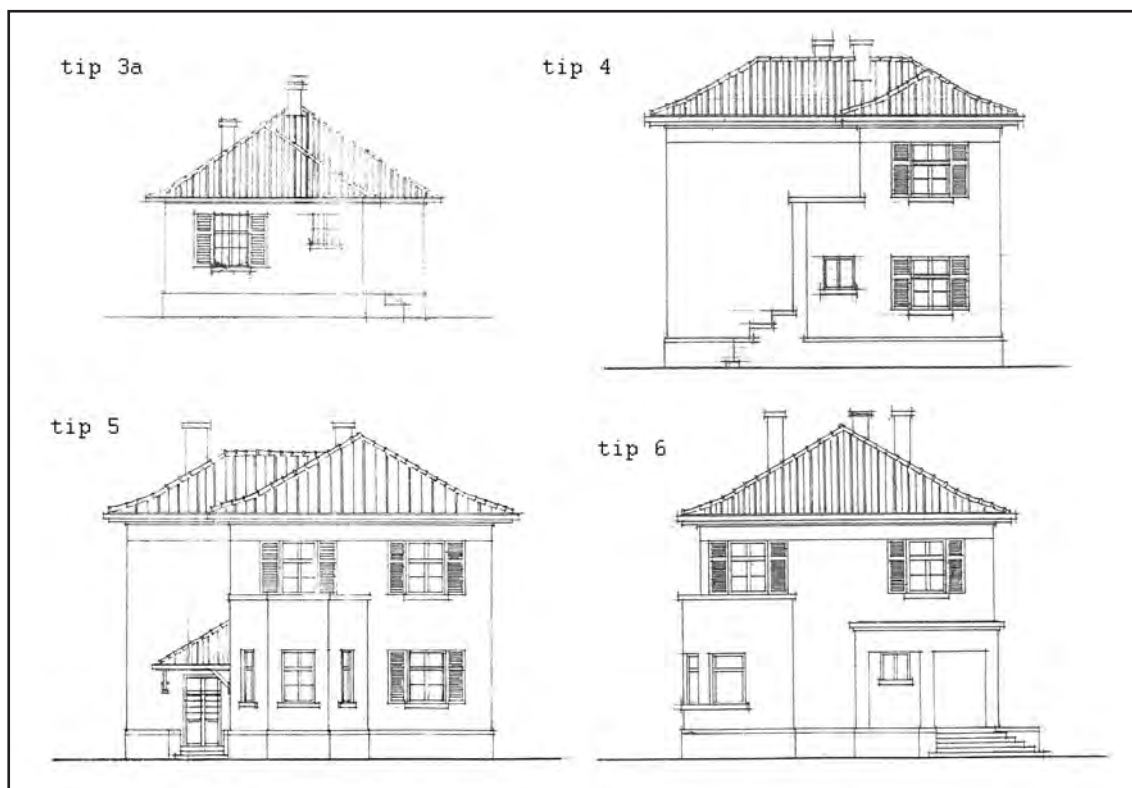
Fig. 4. Aspect extérieur des maisons types, projets des architectes Radovanović et Zloković, et sur base desquels le Bureau d'études des projets de Valerij Staševski a élaboré les plans de construction pour les maisons de La colonie des fonctionnaires. Photographies des fonds privés et des fonds des Archives historiques de Belgrade. Maisons types à un seul étage: type 1, type 1a, type 2, et type 3.

и зграду Задруге, а други за парк и дечије игралиште. Било је планирано да Задружни дом буде центар свих активности насеља, у којем би се, осим радњица, нашла и дворана за концерте, скупове, биоскоп и слично. Планирана је и читаоница, а на улазу у колонију је пројектован сквер.

Неколико година пре тога, 1926, Вождовац је добио везу са градом, изградњом трамвајске пруге, којом је трамвај „десетка“ возио од центра града до цркве на Вождовцу. Простор око данашње Аутокоманде је

означаван као Калдрмија и на њему је било више занатских и трговачких радњи. А на голем простору, на коме је требало да никне ново насеље, често је вежбала војска.

Током јануара 1930. године, архитекти Радовановић и Злоковић су за чланове Задруге пројектовали осам типова кућа, који су означени бројевима од 1 до 6, и 1а и 3а (Сл. 4, 5). Кућа типа 1а је била најмање површине – 76, 01 м², а кућа типа 5 највеће – 125,55 м². Имале су од две до пет соба. Три типа кућа – 4, 5, и 6 имале су по један спрат, а остале

Сл. 5. Приземна кућа типа 3а и куће на спрат типа 4, типа 5 и типа 6.
Figure 5. The ground-floor house of type 3a and the houses with a ground and an upper floor of type 4, type 5, and type 6.

Fig. 5. Type de maison de plain-pied 3a et maisons à un étage type 4, type 5 et type 6.

су биле приземне. Пројектоване су скромно, али функционално, и осећа се благи утицај традиционалног градитељства, нарочито код приземних кућа (Сл. 6).

Колико је изградња Чиновничког насеља била значајан пројекат, показује и то што је у Београду, у периоду од 1919. до 1932. године, подигнуто 4.137 кућа, а само у овом насељу је требало да се подигне 299 кућа.

Београдске општинске новине, званичан лист општинске власти, током 1929, 1930. и 1931. године, често на својим страницама објављују чланке на тему становања,

архитектуре и грађевинарства. Аутори, Бранко Максимовић, др Милан Главинић, Добривој Стојадиновић, Влада Миленковић, књижевник Станислав Винавер и други, пишу о новим градовима на западу и новим појавама у грађењу градова. Тако је, у време подизања овог насеља, у Европи, а код нас нарочито, била веома популарна идеја „вртних градова“, Енглеза Хауарда Ебинизера (Howard Ebenezer).⁶ „Град и село су два магнета која привлаче човека. Треба им на супрот ставити трећи јачи магнет, који би имао сва преимућства града и села. То је ’вртни град’.

⁶ Хауард Ебинизер (Howard Ebenezer 1848-1928), енглески урбаниста, у делу *Вртни градови сутрашњице*, први је дао теоријску схему ширења градова децентрализацијом

и оснивањем нових сателитских градова у приградској зони.

Сл. 6. Кућа тип 1 у улици Милована Маринковића 37, лето 1937. године, фотографија из породичног албума Тарабића-Писаревића.

Figure 6. Type 1 house in Milovana Marinkovića Street n° 37, the summer of 1937, photograph from the Tarabić-Pisarević family album.

Fig. 6. Maison de type 1 dans la rue Milovana Marinkovica n° 37, été 1937, photographie de l'album de famille Tarabić-Pisarević.

А стварање таквих нових насебина одвојених од града шумом и парковима, везаних за њих брзим саобраћајним средствима, пружа данашњем човеку све пријатности културних великих центара, даје му могућност да се после завршеног рада одмара у своме малом врту, имајући пријатност од додира са природом“. И архитект Јан Дубови, идејни творац Чиновничке колоније, у великој мери се залагао за њу, а и читав низ других аутора налази много разумевања за идеју „града у врту“ или „града у зеленилу“. Чак и Закон о атару Општине Града Београда помиње овај појам, јер се њиме наглашава да ће се „очувати карактер вароши у врту“ у једном одређеном грађевинском реону: „[...] тако да све куће морају бити слободне и окружене

вртovima. Томе захтеву има се прилагодити како систем парцела, које не могу бити мање од 1000 м², тако исто и систем обраде кућа“. Карактер „вароши у врту“ је предвиђен само за једну одређену зону, Топчидер и Дедиње, према повученој граничној линији. Поставка вароши у врту је имала тежњу да спречи „загушљиво нагомилавање домова у једној или више одређених зона“.

Вождовац се у време почетка подизања Чиновничког насеља налази ван зоне обухваћене Генералним планом, па се и Закон о атару не односи на њега. И у формалном смислу, величина честица – парцела износила је око четири ара. Ипак, при пројектовању и реализацији се водило рачуна о томе да куће буду прописно удаљене од улице и суседа и

да буду окружене зеленилом, па се може препознати инспирација идејом „вртног града“.

На основу идејних скица архитеката Радовановића и Злоковића, руски архитект Валериј Сташевски је израдио преко две стотине пројеката. Сташевски је у то време, са колегом, руским архитектом Вилхелмом Баумгартеном, имао Технички биро, који је са Задругом државних службеника за подизање станова склопио уговор о изради планова и вођењу надзора у Чиновничком насељу Вождовац. На свим плановима се налази потпис Сташевског, уз назнаку: „пројектант према типу Задруге“. Осим њих двојице, на пројектовању кућа су радили и други архитекти, такође руске избеглице, В. Билински, Ј. Макшејев и А. Папков.

Чланови Задруге, као наручиоци посла, склопили су уговоре са Београдском општином, Предузећем архитект Хуга А. Куна и компаније – Београд, и са Техничким бироом архитеката Сташевског и Баумгартена – Београд.⁷ За извођача радова је ангажовано Предузеће архитекта Хуга Куна и инжењера Шићанског, али се архитект Кун убрзо повлачи из посла. Грађевински инжењер Драгутин Шићански, школован у Немачкој, у Карлсруеу, смело се упустио у, за то време сигурно, један од највећих грађевинских послова у области индивидуалне градње. Задруга државних и самоуправних службеника за подизање станова у Београду ставила је Предузећу архитекта Хуга А. Куна и компаније на располагање суму од двадесет милиона динара, коју је узела на зајам од Државне хипотекарне банке, којој су гаранције за подизање зајма биле тапије купљеног земљишта. Ову суму су чланови Задруге морали да исплате банци у року

од тридесет година. За остатак суме за изградњу кућа Предузеће се обавезало да ће дати кредит на двадесет година, са каматном стопом од девет посто. Месечна закупнина станова са две до три собе, кухињом и купатилом, ретко са подрумом и баштом, а таквих је било мало у понуди 1931. године, кретала се, у зависности од тога да ли је стан у ширем центру, средњем градском појасу или на периферији, од 1.250 до 1.600 динара. Стога је разумљива примамљивост градње кућа са дугорочним кредитима, које је Задруга нудила својим члановима, када је рата кредита била два до три пута мања од месечне закупнине стана.

Иако је рок за изградњу кућа првобитно био 1. новембар 1931. године, он није испоштован. Саму изградњу је пратило неколико афера везаних за злоупотребу од стране чланова Управног одбора Задруге, тако да су сви чланови Управног и Надзорног одбора краће време били у затвору и платили новчане казне. Извођач радова, Шићански, банкротирао је крајем августа 1932. године. Али, упркос свему, велики број кућа је до 1935. године подигнут, уз ангажовање других архитеката, инжењера и извођача радова.

Прегледајући списак првих становника колоније, може се видети да је састав био врло разнолик, да је ту било и руских емиграната, Јевреја, Хрвата, Срба и других, а да је и професионална структура била такође врло различита. Ту живе просветни радници, од учитеља до професора универзитета, војна лица, од поручника до генерала, жандармеријски официри, чиновници у разним министарствима, контролори итд.

У прво време, куће су носиле бројеве по парцелама на којима су се налазиле, а

⁷ Уговори које је Задруга Државних и Самоуправних службеника за подизање станова у Београду закључила: 1) Са Општином Београдском, 2) Са Предузећем

архитекта Хуга А. Куна и компаније – Београд, 3) Са Техничким бироом архитеката Сташевског и Баумгартена – Београд (Београд, 1931).

Сл. 7. Једна од ретких фотографија на којој се види градња. Ова је из 1931. године, са градње куће Војислава Ђорђевића у улици Новој, парцела 231, сада Косте Јовановића бр. 34. Из породичног албума Тијанић.

Figure 7. One of the rare photographs showing construction process, the one from 1931, from the construction of the house of Vojislav Đorđević, in Nova Street, parcel 231, now Koste Jovanovića Street n° 34. From the Tijanić family album.

Fig. 7. Une des rares photos où l'on voit une maison en construction, en l'occurrence celle de Vojislav Đorđević, en 1931, dans la rue Nova, parcelle 231, aujourd'hui rue Koste Jovanovića n° 34. De l'album de famille Tijanić.

све улице су се звале Нове (Сл. 7), изузев Павине, која се тако звала од 1896. до 1930. године, од када се зове улица Јове Илића (види Прилог).

До почетка Другог светског рата, све улице добијају калдрму, а од 1939. до 1941. године се гради Авалски пут (Сл. 8), у чијој се изградњи поново појављује инжењер Драгутин Шићански. До рата, становници Колоније живе мирним животом, уживајући у својим вртovima, у којима су засадили трешње, смокве, дудове, лешнике, кајсије, винову лозу и цвеће, које украшавају дрвене тарабе, прекривајући их.

Други светски рат није оставио дубље трагове у самом насељу. Током бомбардовања су погођене само три куће и, срећом, нико није погинуо. Али је зато, одмах после рата, од једне старе бомбе, извађене из канте за ђубре и активирани, погинуло и рањено неколико гимназијалаца.

У грађевинском смислу би се развој колоније могао поделити у три периода и два међупериода:

- први период, од 1930. до 1940. године, био је пионирска фаза насељавања;
- први међупериод, од 1941. до 1960. године, је период рата, ослобођења,

Сл. 8. Поглед на Чиновничку колонију са Авалског пута у изградњи, 1940. године. Професионална фотографија из албума инжењера Драгутина Шићанског, власништво Љиљане Бајић, кћерке Д. Шићанског.

Figure 8. The view of the Clerks' Colony from the Avala Road under construction, 1940, professional photograph from the album of the engineer Dragutin Šićanski, property of Ljiljana Bajić, the daughter of D. Šićanski.

Fig. 8. Vue sur la Colonie des fonctionnaires à partir de la route d'Avala en construction, 1940, photographie professionnelle de l'ingénieur Dragutin Šićanski, propriété de Ljiljana Bajić, fille de D. Šićanski.

обнове, последњих досељавања и грађења кућа, асфалтирања улица. У овом међупериоду долази и до промене урбанистичких планова, уз задржавање концепта чиновничке колоније и уз дозволу изградње породичних зграда са по два стана, са вертикалном поделом, уместо дотадашњег принципа: једна зграда – један стан;

- други период, од 1960. до 1980. године, карактерише проширивање породица и дозирање кућа. То је период када су деца рођена у колонији порасла и формирала своје породице;
- други међупериод, од 1980. до 1995. године, је миран период, без већих промена;

– трећи период, од 1995. до 2005. године, је период продаје кућа, долазак нових власника и изградња кућа за тржиште.

Завод за заштиту споменика културе града Београда је у јулу 1991. године израдио „Елаборат услова заштите непокретних културних добара, добара која уживају претходну заштиту и заштите амбијенталних вредности за измену и допуну детаљног урбанистичког плана потеза дуж улице Војводе Степе“, којим се констатује да: „[...] данашњи Вождовац (1991. године, прим. аутора) све мање има оно што му је било полазно начело – једнообразност [...] Њен значај (колоније, прим. аутора) проистиче, пре свега, из чињенице да је у питању плански формирано насеље са јединственим

Сл. 9. Са једног од многобројних добротворних балова, „Костим бал у Палас хотелу“, 1931. година, Фото Венус (Коларчева бр. 7). Фотографија из породичног албума Тарабића-Писаревића.
Figure 9. From one of the numerous charity balls, „Masked ball at Palace Hotel“, in 1931, Photo Venus, Kolarčeva Street n° 7, photograph from the Tarabić-Pisarević family album.

Fig. 9. Un des nombreux bals de bienfaisance, „Bal costumé à l’hôtel Palas“, 1931, Foto Venus, rue Kolarčeva n° 7, photographie de l’album de famille Tarabić-Pisarević.

урбанистичким концептом, да иза основне идеје стоји архитекта Јан Дубови, и да су идејне пројекте за објекат урадили архитекте Милан Злоковић и Михајло Радовановић. Имајући то у виду, требало би у потпуности сачувати концепт чиновничке колоније као и до данас очуване типичне куће уз прилагођавање савременим условима живота“.

Овим елаборатом је Чиновничка колонија све до 1994. године била евидентирано добро. У том часу су постојале 83 куће које су задржале изглед из времена када су подигнуте. Данас (јесен 2005, прим. аутора) их је, рачунајући и оне које имају незнатне промене, 56. Сви су изгледи да ће атрактивност овог дела града, који је због своје близине центру и атмосфере коју поседује привукао велики број инвеститора, за мање од једне деценије учинити да нестане

и последња од оних кућа које су подигнуте по плановима из тридесетих година. Онда ће вероватно сећање на Чиновничку колонију остати само у имену Месне заједнице, коју сада чине насеље Чиновничка колонија и блокови зграда између улица Војводе Степе и Јове Илића. Ако се и то име којим случајем промени, остаје нада да ће бити сачувана кућа у којој се налази Легат физичара и професора Ђорђа Живановића, који је у Колонији рођен 1931. године и умро 1985, а који је своју кућу, у улици Косте Јовановића број 37, поклатио Физичком факултету и Институту за физику као легат.

Већи број сликара, глумаца и професора универзитета је живео или још увек живи и ради овде. Неколико писаца је живело у Чиновничкој колонији, али живот у њој није им био довољна инспирација да је унесу у

литературу. Само је госпођа Вера Павић, мајка нашег познатог писца, у књизи својих успомена, на неколико страна, описала време подизања сопствене куће, као и живот у Колонији у то време. И Бошко Пауновић, у две књиге које је сам издао, *Живети унатрашке* и *Унатрашке живети*, говори о људима из Чиновничке колоније и о прошлим временима. Можда ће још неко, пре него што нестану све куће, све воће око њих и све зеленило у крају, пре него што изгледе сва сећања још живих староседелаца и фотографије буду бачене у сметлиште, пожелети да исприча причу о људима који су волели да живе ближе земљи и природи, који су умели да се друже са својим суседима (Сл. 9) и заједно с њима славе рођендане, Ускрсе, Божиће и породичне славе. У кућама које су имале душу, у времену у којем је било мање новца, али су људи били богатији.

Прилог: Називи улица у Чиновничкој колонији

Павина улица је добила назив 1896. године, одлуком Београдске општине објављеном у *Београдским општинским новинама* број 4, од недеље 21. јануара 1896. године. Ранији назив улице је био До Логоришта.

Павина улица је то име носила до 1930. године. Од тад се зове **Улица Јове Илића**.

Јова Илић (1823-1901), песник и политичар, који је још за време школовања, због либералних идеја, одстрањен са Лицеја, па је студије наставио у Бечу и Еперјеу. Радио је као писар, коректор у новинама, потом и као наставник у Неготину, Шапцу и Београду. Био је секретар Светоандрејске скупштине, која је од Александра Карађорђевића изнудила абдикацију и поново довела Милоша

Обреновића (1858) на престо. Био је министар правде и државни саветник. Отац је познатих књижевника Војислава, Жарка, Милутина и Драгутина. И сам је писао поезију, под утицајем народног стваралаштва. Кућа Илића на Палилули је била стециште посела, па се сматра првим књижевним клубом у Србији.

Улица Милована Маринковића

Милован Маринковић (†1915) је био професор и политичар. Као члан Радикалне странке, три пута је био председник Београдске општине: 1891-1892, 1893-1894. и 1901-1902. године. Током његовог првог мандата, уведен је водовод, а 1. октобра 1892. године и први трамвај. Био је министар финансија 1902-1903. године. Грађани су га популарно звали „кум Милован“.

Улица Косте Јовановића

Коста Јовановић (1875-1930) је био новинар, политичар и економист. Завршио је Пољопривредну академију у Бону. Био је потпредседник Београдске општине и професор на Београдском универзитету. Радио је на стварању Српске социјалдемократске странке и био близак сарадник Димитрија Туцовића и Радована Драговића, да би се касније удаљио од социјалистичке странке и пришао самосталним радикалима. Његова дела су: *Заштита сеоског поседа*, *Реформа привредног законодавства* и др.

Улица Генерала Ханриса/Анриса/ Анрија носи назив од 1934. године.

Пол Проспер Анри (1862-1940) је француски генерал. Завршио је војну академију Сен-Сир. Дивизијски генерал је постао 1914. године. Крајем 1917, на солунском фронту води француску источну армију, која је напредовала од Битоља до Прилепа, заузела Скопље и принудила на капитулацију четири

бугарске дивизије. После рата је био шеф војне мисије у Пољској, а од 1924. године је командовао корпусом армије која је заузела Рајнску област.

Улица Јошаничка је кратко време носила име **Буке Динић**. Добила је назив по Јошаници, десној притоци реке Ибра, од састава Плочке са Кривом Реком, која извире на Копаонику. На њеној обали, у подножју Копаоника, налази се лечилиште и туристичко место Јошаничка бања.

Бука Бурђелина Динић (1913-1943) је једна од носилаца диверзантског отпора Немцима. Ухапшена је 1942. године, мучена и стрељана у Јајинцима, под именом Радмила Обрадовић, јер није одала свој идентитет.

Улица Лепеничка, раније **Вјекослава Спинчића**. Добила је назив по *Лепеници*, реци у Шумадији, левој притоци Велике Мораве. Главне притоке су јој Рача и Грошничка река. На њој се налази велико вештачко језеро, које Крагујевац снабдева водом. Лепеница се често изливала и плавила Крагујевац, али је сада у доњем току регулисана.

Вјекослав Спинчић (1848-1933) је био национални борац из Истре, посланик у парламенту и представник Истре у Царевинском већу. Био је и публициста.

Улица Бајронова, раније **Сер Едварда Греја**, још раније **Хермана Вендла**.

Лорд Џорџ Гордон Бајрон (1788-1824) је био велики енглески романтичарски песник. Оличавао је слободан људски дух у побуну против поретка. Од 1816. је живео у Италији, у којој је и написао своја највећа песничка дела: *Чајлд Харолд*, *Каин*, *Манфред* и *Дон Жуан*. Умро је у Грчкој, у коју је кренуо да би се придружио борби за ослобођење од Турака, али га је смрт спречила у томе.

Сер Едвард Греј (1862-1934) је био енглески дипломата. Од 1905. до 1916. године је био министар иностраних послова. Залагао се за стварање Антанте и за то да Енглеска уђе у Први светски рат.

Вендл Херман (1884-1936) је био немачки политичар и публициста. Као члан Социјалистичке странке, био од 1912. до 1918. године посланик Рајхстага. Основао је 1921. године Немачко-југословенско друштво за културне везе.

Улица Прилучка је свој назив највероватније добила зато што се спушта према лугу који се налазио преко пута: при лугу – Прилучка.

Jovo Anđić*

ČINOVNIČKA KOLONIJA (CLERKS' COLONY) FROM CREATION TO DISAPPEARANCE

Summary

A settlement consisting of individual houses, Činovnička kolonija [Clerks' Colony] in the Voždovac district, spreading between Vojvode Stepe Street, the Boulevard Oslobođenja, the Karadjordje School and the Voždovac Church, was created in the 1930s, as a result of the efforts invested by a number of civil servants, who founded a Cooperative in order to resolve their housing problems. It also shows the vision and the work of a number of our significant architects from the past century, to whom the creation of such a large settlement must have been a major professional challenge. In view of the modest times in which they appeared, as well as the investors' financial position, the designed houses are extremely simple, with no ornaments, with protruding eaves, with tent-like roofs and the obvious influence of popular masonry. Choosing between blocks of modern buildings amid parks, of the kind that were being built throughout Europe at the time, and small houses with gardens, the members of the Cooperative demonstrated the need for nature, which resulted in the parceled out plan of the settlement and the idea inspired by cities with gardens. This managed to meet their needs until the new generations came, when none of the apartments were sufficiently large anymore, and, also, until the time when the maintenance of the houses became too expensive, and when some newly enriched people discovered the full beauty and advantages of this settlement. If, in the 1930s, it was the mentality of the ordinary man that resulted in the creation of a settlement whose wealth lay in its greenery and the good neighborhood, then the last year of the past and the first year of the new millennium were periods dominated by the mentality of people who do not respect the laws of either nature or the profession, or even construction rules, but rather only one law – the law of profit.

---

*Jovo Anđić, Tourism expert, "Kultura" – Center for Cultural Initiatives, Belgrade.

Jovo Andić*

**ČINOVNIČKA KOLONIJA (LA COLONIE DES FONCTIONNAIRES) DEPUIS
SON APPARITION JUSQU'À SA DISPARITION**

Résumé

La cité des maisons individuelles de Činovnička kolonija [Colonie des fonctionnaires] dans le quartier de Voždovac, qui s'étend de la rue Vojvode Stepe et du Boulevard Oslobođenja à l'école Karađorđe et à l'église de Voždovac, est apparue dans les années trente du siècle dernier comme résultat des efforts investis par un certain nombre de fonctionnaires d'Etat, organisés en une Coopérative aux fins de régler leur problème de logement. Cette cité permet aussi d'embrasser les visions ainsi que l'œuvre d'un certain nombre de nos architectes de renom, du siècle dernier, pour qui la construction d'un quartier aussi vaste a certainement été un défi professionnel considérable. Compte tenu des conditions sociales modestes de l'époque, ainsi que celles de l'investisseur, les maisons sont des plus simples, sans ornements, avec auvents, avec des toits à quatre versants et sous l'influence évidente de la construction populaire. A choisir entre les blocs d'immeubles modernes au milieu de parcs, tels qu'on les construisait à cette époque dans toute l'Europe, et les petites maisons avec jardins, les membres de la coopérative optent pour la nature, ce pourquoi le plan du quartier est-il divisé en parcelles et toute l'idée inspirée des villes jardins qui correspond à leurs besoins. Cela conviendra jusqu'à l'arrivée d'une nouvelle génération qui n'aura pas assez d'un appartement et puis, jusqu'au moment où l'entretien des maisons sera trop cher et que de nouveaux riches découvriront toute la beauté et les avantages de cette cité. Si la mentalité de l'homme ordinaire a prévalu dans les années trente pour que soit érigé un quartier dont la richesse sera la verdure et les bonnes relations de voisinage, les dernières années du siècle dernier et les premières du nouveau millénaire représentent une époque où domine la mentalité de l'homme qui ne respecte ni les lois de la nature ni celles de la profession, et donc qui ne respecte pas non plus les lois de la construction et qui ne connaît que la seule loi du profit.

---

*Jovo Andić, expert du tourisme, "Kultura" – Centre pour les initiatives culturelles, Belgrade.

ЛИТЕРАТУРА

- *Архитекта Валериј В. Сташевски живот и стваралаштво у Београду 1920-1944*, [каталог изложбе], (Београд, Историјски архив Београда, 1999).
- *Елаборат услова заштите непокретних културних добара, добара која уживају претходну заштиту и амбијенталних вредности за измену и допуну детаљног урбанистичког потеза дуж улице Војводе Степе* (Београд, Завод за заштиту споменика културе града Београда, 1991).
- „Измене назива улица“, *Београдске општинске новине* 4 (Београд, 21. јануар 1896).
- **Максимовић, Бранко.** *Идеје и визије архитектуре од 1830-1941. године* (Београд, Завод за заштиту споменика културе града Београда, 1983).
- *Мала енциклопедија*, Просвета (Београд, Просвета, 1986).
- **Миленковић, Влада.** „Стамбено питање улази у нову фазу“, *Београдске општинске новине* 4 (Београд, 20. фебруар 1931).
- **Павловић, Стојан.** „Стамбени проблеми Београда“, *Општинске новине* 24 (Београд, 17. децембар 1931).
- **Стојадиновић, Добривоје.** „Град у врту“, *Општинске новине* 2 (Београд, 1930).
- *Улице и тргови Београда* (Београд, Библиотека града Београда, 2004).